

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government
Ministria e Zhvillimit Rajonal
Ministarstvo za Regionalni Razvoj
Ministry of Regional Development

Program ravnomernog regionalnog razvoja
2025 - 2027

Januara 2025

Tabela sadržaja

IZVRŠNI REZIME	4
I. UVOD	6
II. METODOLOGIJA	7
III. ISTORIJAT.....	8
4.1 Istorijat regionalnog razvoja na Kosovu.....	8
IV. SWOT ANALIZA.....	12
V. SAŽETAK ANALIZE PROBLEMA	13
5.1. Politička nestabilnost i upravljanje.....	13
5.2. Ekonomska ograničenja	13
5.3. Socijalna i pitanja ljudskih resursa.....	14
5.4. Izazovi životne sredine i infrastrukture.....	14
5.5. Tehnološki i industrijski razvoj.....	14
5.6. Regionalne nejednakosti i urbana-ruralna ravnoteža.....	14
5.7. Prekogranična i međunarodna saradnja.....	15
VI. POVEZANOST SA DRUGIM DOKUMENTIMA	15
VII. VIZIJA I CILJEVI.....	19
VIII. MERE PROGRAMA	20
IX. SPROVOĐENJE, PRAĆENJE I IZVEŠTAVANJE.....	22
X. FINANSIJSKE PROJEKCIJE ZA SPROVOĐENJE PROGRAMA.....	22
XI. ANEKS.....	23
Pregled izazova za sprovođenje PRRR-a.....	23

Lista tabela

Tabela 1. Podaci o sprovođenju projekata po kategorijama za period 2018-2023	5
Tabela 2. Centri za regionalni razvoj i njihovo grupisanje po opštinama.....	10
Tabela 3. Statistika razvojnih regiona	11
Tabela 4. SWOT Analiza	12
Tabela 5. Budžet MRR-a, prema ekonomskim kategorijama, 2025 - 2027	22

Lista slika

Slika 1. Proces kompletiranja dokumentacije za regionalni razvoj.....	7
Slika 2. Mapa Kosova prema razvojnim regionima	9

Lista skraćenica

ARR	Agencija za regionalni razvoj
EU	Evropska unija
PGS	Prekogranična saradnja
BDP	Bruto domaći proizvod
OURA	Odeljenje za učinak i regionalne analize
OPKRR	Odeljenje za planiranje i koordinaciju regionalnog razvoja
ZUJFO	Zakon o upravljanju javnim finansijama i odgovornostima
ZJNK	Zakon o javnim nabavkama na Kosovu
MRR	Ministarstvo za regionalni razvoj
NUTS	Nomenclature of Territorial Units for Statistics (Nomenklatura statističkih teritorijalnih jedinica)
MSP	Mala i srednja preduzeća
EO	Ekonomski operater
OCD	Organizacije civilnog društva
OP	Operativni planovi
JPP	Javno-privatno partnerstvo
RRRR	Program ravnomernog regionalnog razvoja
CRR	Centar za regionalni razvoj
SRR	Strategija regionalnog razvoja
KSP	Kancelarija za strateško planiranje
RR	Regionalni razvoj

IZVRŠNI REZIME

Program ravnomernog regionalnog razvoja 2025 - 2027 je dokument koji proističe iz Zakona br. 08/L-190 o ravnomernom regionalnom razvoju, koji utvrđuje srednjoročne ciljeve i prioritete politike regionalnog razvoja i omogućava koordinaciju drugih sektorskih politika za ravnomerni regionalni društveno-ekonomski razvoj na Kosovu. U tom smislu, vizija ovog programa je ravnomerni regionalni razvoj, održivi razvoj regiona koji je prikladan za promene koje donose društveno-ekonomski razvoj i prosperitet za sve. Ovaj program sadrži jasno definisane ciljeve, predviđa sprovođenje aktivnosti i funkcionisanje mehanizama koji omogućavaju postizanje ovih strateških prioriteta u oblasti regionalnog razvoja i međuinstitucionalne koordinacije.

Program ravnomernog regionalnog razvoja 2025 - 2027 izgrađen je na tri strateška cilja, koji proizilaze iz Strategije regionalnog razvoja 2020 - 2030, kao u nastavku:

- **Koordinacija politika regionalnog razvoja**, pri čemu se izradom i usvajanjem primarnog i sekundarnog zakonodavstva ostvaruje i jasna koordinacija aktivnosti na izradi politika ravnomernog regionalnog razvoja, definišu oblasti regionalnog razvoja, investicione potrebe, koordinacija investicija, funkcionisanje mehanizama, koji se bave planiranjem i sprovođenjem programa itd.
- **Ravnomerni regionalni razvoj i regioni sposobni za međuregionalnu konkurenciju**, što znači smanjenje razlika u aspektu društveno-ekonomskog razvoja i podizanje kvaliteta života u razvojnim regionima kroz istinsku međuregionalnu konkurenciju¹, postizanjem viših nivoa produktivnosti, zaposlenosti i prosperiteta.
- **Održivi regionalni razvoj zasnovan na prirodnim, ekonomskim, kulturnim i ljudskim resursima**, koji imaju suštinsku ulogu u lokalnom i regionalnom ekonomskom razvoju.

Strateška orijentacija MRR-a je u skladu sa konceptom Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), koja ima za cilj kreiranje politika koje promovišu prosperitet, jednakost, mogućnosti i blagostanje za sve. OECD je međunarodna organizacija koja podstiče slobodnu razmenu, konkurenciju, izvore inovacija i rast produktivnosti, i za borbu protiv nezaposlenosti posebno preporučuje uređenje tržišta rada. Takođe, strateške politike i

¹ Regionalna konkurentnost je sposobnost regiona da obezbedi atraktivno i održivo okruženje za život i rad preduzeća i stanovnika.

orijentacije su usklađene sa prioritetima politika regionalnog razvoja zasnovanih na poglavlju 22 pravnih tekovina EU.

U okviru komponenti Instrumenta pretpristupne pomoći, Vlada Republike Kosovo je takođe angažovana na produbljivanju Prekogrančne saradnje (PGS), koja je instrument koji finansira EU a sufinansiraju ga zemlje saradnice, koji podržava i omogućava pograničnim zemljama da sarađuju u ekonomskoj, socijalnoj, ekološkoj i kulturnoj oblasti. Kosovo je trenutno deo prekogranične saradnje sa svojim susedima: Albanijom, Severnom Makedonijom i Crnom Gorom. Ministarstvo za regionalni razvoj blisko sarađuje sa drugim vladinim akterima na podsticanju i promovisanju prekogranične saradnje u cilju podsticanja održivog ekonomskog rasta sa obe strane granice.

Program ravnogomernog regionalnog razvoja 2025 - 2027 ima za cilj sprovođenje svog integriteta kroz mere za postizanje ravnogomernog razvoja za sve regione Republike Kosovo u skladu sa principima održivog razvoja i društveno-ekonomske uključenosti. Ovaj program se sastoji od ukupno četiri mere koje su osmišljene na taj način da obezbede smanjenje nejednakosti među razvojnim regionima i kako podizati životni standard na viši nivo.

Kao rezultat konkretnih angažovanja, od 2018. godine pa nadalje, postignut je napredak u podršci komponenti ravnogomernog regionalnog razvoja. U tabeli ispod su prikazani podaci o ukupnom broju finansiranih projekata i njihov iznos prema programima za period 2018-2024.

Tabela 1. Podaci o sprovođenju projekata po kategorijama za period 2018-2023

	Kategorija	Br. projekata	Ukupan iznos u €
Kapitalne investicije	Projekti po opštinama	157	13,998,097.05
Subvencije i transferi	Preduzeća	1477	15,076,935.38
	OCD	230	843,830.77

Izvor: OURA, obrađeno od strane OPKRR – MRR

Statistika razvojnih regiona u Republici Kosovo, prema ASK-u, definiše razvojni region: 01 kao najveći razvojni region kako u pogledu ukupnog učešća u površini zemlje (19.08%), tako i u pogledu ukupnog učešća u broju lokalnog stanovništva (27.42%), dok se po broju naseljenih mesta, razvojni region: 01 smatra drugim (270 naseljena mesta) jer razvojni region: 02 ima najveći broj naseljenih mesta, 336 njih. Najmanji razvojni region po ukupnom učešću u površini smatra se razvojni region: 05 (9.36%), dok se po ukupnom učešću u broj stanovnika

smatra razvojni region: 06 (9.15%). Razvojni region: 05 ima najmanje naseljenih mesta, ukupno 126.

I. UVOD

Ravnomerni regionalni razvoj fokusira se na društveno-ekonomski osnov. Politika ravnomernog razvoja ima za cilj smanjenje nejednakosti među regionima, kao i podizanje životnog standarda na viši nivo uz ravnomernu stopu.

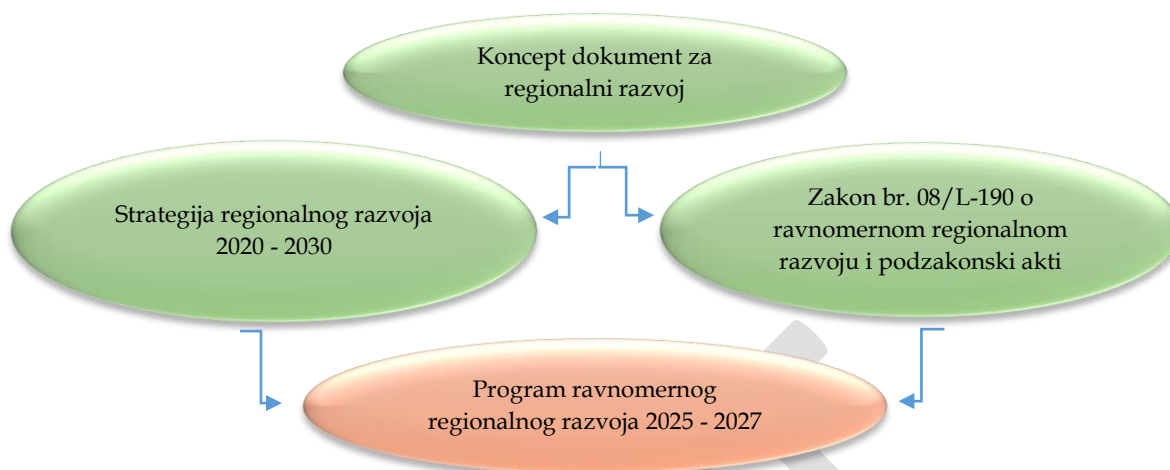
Program ravnomernog regionalnog razvoja 2025 - 2027 bavi se izazovima, problemima i zastojima na Kosovu u oblasti regionalnog razvoja u cilju promovisanja ravnomernog razvoja i usklađivanja sa politikama EU za regionalni razvoj. U tom smislu, programom je predviđeno niz aktivnosti koje će biti sprovedene za rešavanje izazova i zastoja u oblasti regionalnog razvoja na Kosovu.

Program ima za cilj unapređenje sektora industrije, tehnologije i pristupa inovacijama, promovisanje istraživanja i razvoja, unapređenje regionalne konkurentnosti i ravnomernog ruralno-urbanog razvoja, unapređenje razvoja turizma i doprinosa životnoj sredini, podršku preduzećima i promovisanje zapošljavanja, razvoj ljudskih resursa i infrastrukture, unapređenje međuopštinske i međuregionalne saradnje, upravljanje operativnim planovima regionalnog razvoja, unapređenje društvenog i kulturnog razvoja u skladu sa Zakonom o regionalnom razvoju.

U kontekstu izrade pravne i strateške dokumentacije, Program regionalnog razvoja je u vezi sa Zakonom br. 08/L-190 o ravnomernom regionalnom razvoju, podzakonskim aktima i Strategijom regionalnog razvoja 2020-2030, jer kroz ovaj program Ministarstvo ima u cilju da nastavi da podržava održivost razvoja lokalne zajednice u smislu unapređenja i ravnomernog razvoja između razvojnih regiona.

Iz Programa ravnomernog regionalnog razvoja proizilaze i drugi dokumenti koji konkretizuju i detaljiziraju proces sprovođenja na što jasniji i lakši način.

Slika 1. Proces kompletiranja dokumentacije za regionalni razvoj

II. METODOLOGIJA

Izrada Programa regionalnog razvoja 2025-2027 utvrđena je kao jedan od prioriteta MRR-a, na osnovu Zakona br. 08/L-190 o ravnomernom regionalnom razvoju. Kao prvi korak za izradu ovog programa bilo je formiranje Međuministarske radne grupe.

Tokom izrade ovog programa, održano je 6 sastanaka i sproveden je proces preliminarnih konsultacija sa opštinama, resornim ministarstvima, KSP-om, kao i civilnim društvom. Dokument je prošao i kroz onlajn platformu za javne konsultacije. Prikupljanje podataka za izradu dokumenta obavljeno je kroz pripremu preliminarnih analiza stanja, istraživanje drugih strateških dokumenata, kao i komentara koji su pristigli tokom procesa konsultacija.

Za izradu ovog programa formirana je Međuministarska radna grupa, uključujući sledeće institucije:

- Ministarstvo za regionalni razvoj;
- Kancelarija premijera;
- Kancelarija za strateško planiranje;
- Ministarstvo finansija, rada i transfera.

Putem kombinovane metodologije, od kvalitativnih i kvantitativnih metoda, MRR je omogućilo da proces izrade PRRR 2025-2027 bude sveobuhvatan i iscrpan u aspektu diskusija i konsultacija.

Radna grupa je izradila PRRR 2025-2027 na osnovu postupka izrade strateških dokumenata i metodologije predviđene u priručniku za planiranje, izradu i praćenje strateških dokumenata i njihovih akcionih planova.

Radna grupa je razmatrala različite dokumente, kao što su: primarno i sekundarno zakonodavstvo, analize, statistički izveštaji i različiti strateški dokumenti koji se odnose na oblast regionalnog razvoja, uključujući sastanke sa fokus grupama za konceptiranje Programa ravnomernog regionalnog razvoja.

III. ISTORIJAT

4.1 Istorijat regionalnog razvoja na Kosovu

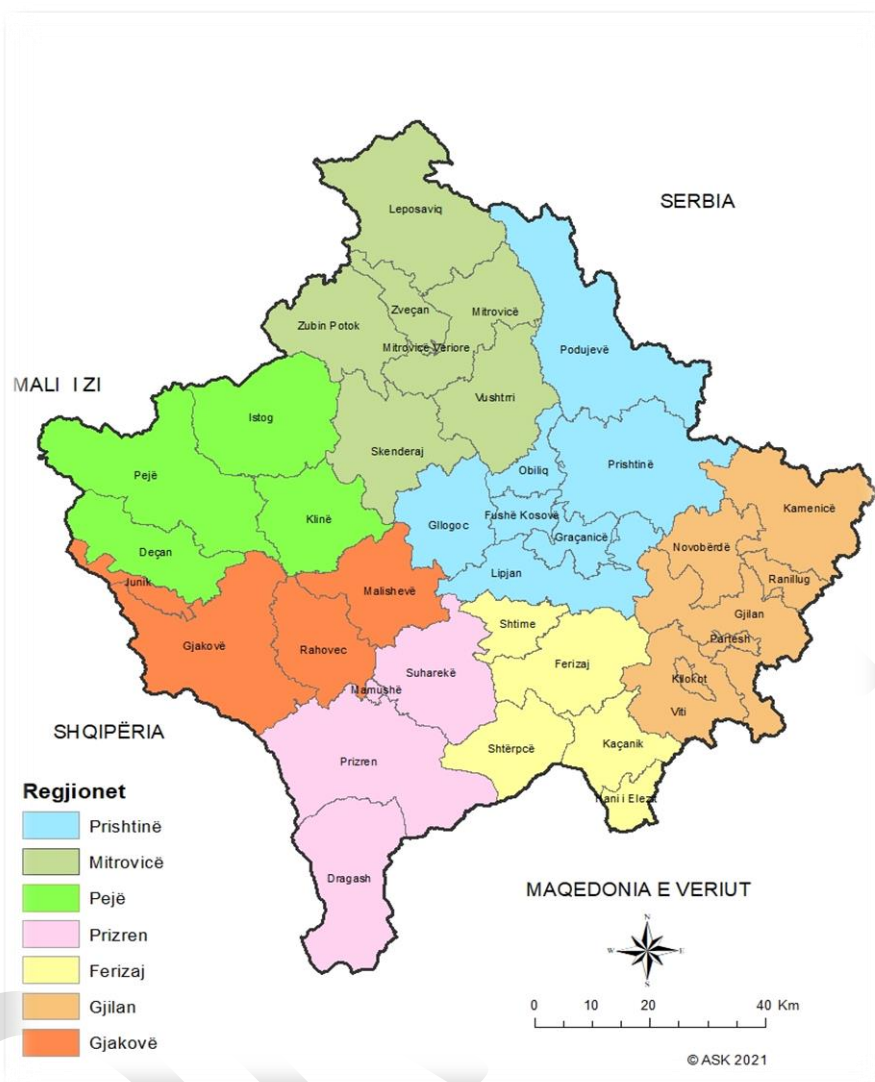
Regionalni razvoj na Kosovu je poznat od 2008. godine, kada je Ministarstvo lokalne samouprave počelo sa radom uz podršku Kancelariji Evropske unije na Kosovu i godinu dana kasnije (2009) potpisano je pet međupštinskih sporazuma o partnerstvu za stvaranje pet Agencija za regionalni razvoj kao mera za obezbeđivanje ravnomernog ekonomskog razvoja u svim regionima Kosova.

Primarni zadatak mreže ARR-a je u početku bio izrada pet Strategija regionalnog razvoja u njihovim relevantnim regionima, kao i Planova sprovođenja ovih strateških dokumenata, u tom cilju da bi oni poslužili kao osnova informacija za izradu Poziva za predloge za Program EU-a za regionalni ekonomski razvoj kao i za orijentaciju drugih investicija za razvoj.

Osnivanjem Ministarstva za regionalni razvoj (2017), počelo je kompletiranje okvira politike za regionalni razvoj na Kosovu a jedna od primarnih aktivnosti imala je regionalni razvoj kroz svoje posebne programe. U tom kontekstu, izrađen je značajan broj analitičkih dokumenata za regionalni društveno-ekonomski razvoj, kao što su: u oblasti kapitalnih investicija; podrška preduzetnicima; inventarizacija prirodnih, ekonomskih i kulturnih resursa; studije izvodljivosti; regionalni indikatori učinka itd. Takođe, vredi napomenuti organizovanje međunarodnih i regionalnih konferencija u kontekstu regionalne saradnje i razvoja.

Ministarstvo za regionalni razvoj sprovodi svoju politiku i program uzimajući u obzir statističke regione prema ASK-u, koji su usklađeni sa sedam (7) razvojnih regiona, kao na slici 2, čija je uloga i funkcija utvrđena relevantnim uredbama.

Slika 2. Mapa Kosova prema razvojnim regionima

Izvor: ASK, septembar 2021.

Iz dosadašnjih programa realizovani su različiti projekti u različitim opštinama, podržana su brojna preduzeća koje i danas posluju sa izuzetno velikim uspehom, kako u zemlji tako i van nje, i takođe su podržani konkretni projekti organizacija civilnog društva u vezi sa podsticanjem mladih i žena za izgradnju kapaciteta u oblasti društveno-ekonomskog regionalnog razvoja, unapređenje i širenje regionalnog društveno-ekonomskog razvoja i promovisanje ravnomernog regionalnog društveno-ekonomskog razvoja.

Stupanjem na snagu Zakona br. 08/L-190 o ravnomernom regionalnom razvoju i izradom podzakonskih akata, osnivaju se Centri za regionalni razvoj za sedam razvojnih regiona. Osnivanje CRR-ova u sedam razvojnih regiona na Kosovu, od pet koji su bili na početku rada

za regionalni razvoj na Kosovu, ima za cilj unifikaciju sa svim ostalim relevantnim institucijama koje deluju na Kosovu, kao i saradnju između zainteresovanih strana i lokalnih vlasti za stvaranje operativne i sveobuhvatne strukture partnerstva kako bi se pomoglo zainteresovanim stranama u apsorbovanju razvojnih fondova i grantova sa ciljem postizanja održivosti i jednakih mogućnosti za sve.

Regionalna podela je urađena na osnovu klasifikacije regionalnih statističkih područja ili nomenklature statističkih teritorijalnih jedinica, poznata pod skraćenicom NUTS. Ovakva klasifikacija ima za cilj: merenje, odražavanje i upoređivanje vrednosti za različite indikatore društveno-ekonomskog razvoja, kao i uspostavljanje fondova koji će se koristiti kao prateći instrumenti određenih politika, sa uticajem na poboljšanje i balansiranje razvoja po klasifikovanim statističkim regionima, gde je broj stanovništva jedini kriterijum za regionalnu podelu u skladu sa uredbom EU-a. Kao osnova za ovo uzeti su ekonomski regioni koje CRR-ovi predstavljaju kao u tabeli 2.

Tabela 2. Centri za regionalni razvoj i njihovo grupisanje po opštinama

01	02	03	04	05	06	07
Priština	Južna Mitrovica	Peć	Prizren	Uroševac	Gnjilane	Đakovica
Podujevo	Vučitrn	Istok	Suva Reka	Štimlje	Vitina	Orahovac
Glogovac	Skenderaj	Dečane	Dragaš	Kaçanik	Kamenica	Mališevo
Lipljan	Severna Mitrovica	Klina	Mamuša	Elez Han	Ranilug	Junik
Kosovo Polje	Leposavić			Štrpce	Parteš	
Obilić	Zvečan				Novo Brdo	
Gračanica	Zubin Potok				Klokot	

Izvor: ASK

Kosovo je jedna od sedam zemalja Zapadnog Balkana, sa površinom od 10.906 km². Osnovno stanovništvo Republike Kosovo prema „Popisu stanovništva za 2021. godinu“ ima broj rezidentnog stanovništva na Kosovu procenjen na ukupno 1.773.971 rezidentnih stanovnika, broj koji je uzet kao osnovni podatak za procenu broja stanovništva. U sledećoj tabeli prikazani su podaci koji se odnose na statistiku razvojnih regiona kako bi se odrazili i uporedili podaci u vezi sa površinom, brojem stanovnika, bruto društvenim proizvodom, naseljenim mestima i učešćem površine i broja stanovnika prema razvojnim regionima u Republici Kosovo.

Tabela 3. Statistika razvojnih regiona

<i>Region</i>	<i>Površina (km²)</i>	<i>Broj stanovnika (2021)</i>	<i>BDP po glavi stanovnika u €</i>	<i>Naseljena mesta</i>	<i>Učešće površine (%)</i>	<i>Učešće broja stanovnika (%)</i>
01	2,081	486,396	8,128	270	19.08	27.42
02	2,051	220,398	2,612	336	18.81	12.42
03	1,660	221,055	3,034	220	15.22	12.46
04	1,433	289,464	3,127	154	13.14	16.32
05	1,021	183,898	3,629	126	9.36	10.37
06	1,413	162,305	3,484	192	12.96	9.15
07	1,247	210,455	2,935	171	11.43	11.86
Totali:	10,906	1,773,971	26,958	1,469	100.00	100.00

Izvor: ASK, obrađeno od strane OPKRR – MRR.

IV. SWOT ANALIZA

Tabela 4. SWOT Analiza

PREDNOSTI	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none">• Strateška lokacija: Pozicija Kosova na Balkanu olakšava trgovinsku i ekonomsku razmenu sa Centralnom i Južnom Evropom.• Mlada populacija: Mlada demografija obezbeđuje dinamičnu radnu snagu sposobnu da podstiče inovacije i ekonomski rast.• Prirodni resursi: Bogata nalazišta minerala, kao što su: lignit, olovo, cink i srebro obezbeđuju značajan mineralni potencijal.• Kulturna baština: Bogata istorija kulture i različite etničke zajednice mogu da podstiču turizam i industriju kulture.• Unapređenje industrije i tehnologije: Stalni napori za poboljšanje industrijskih sektora i pristup novim tehnologijama modernizuju ekonomiju.	<ul style="list-style-type: none">• Politička nestabilnost: Stalne političke tenzije i nerešena pitanja koja se odnose na nezavisnost – ometaju strane investicije i dugoročno planiranje.• Slaba infrastruktura: Neprikladna infrastruktura transporta, energije i telekomunikacija – ometa ekonomski razvoj.• Ograničen pristup finansijama: Izazovi u pristupu dovoljnom finansiranju ograničava rast preduzeća i razvojne projekte.• Visoka stopa nezaposlenosti: Posebno kod mladih, visoka stopa nezaposlenosti ostaje stalni problem koji dovodi do ekonomske neefikasnosti i socijalnih izazova.• Zaštita životne sredine: Nedovoljne mere za zaštitu životne sredine mogu dovesti do neodržive prakse i do opasnosti po zdravlje.
MOGUĆNOSTI	PRETNJE
<ul style="list-style-type: none">• Integracija u EU: Napredak ka integraciji u EU pruža značajnu finansijsku pomoć, investicije i institucionalnu podršku razvojnim projektima.• Angažovanje dijaspore: Korišćenje dijaspore Kosova može poboljšati investicije, transfer znanja i ekonomske veze sa razvijenijim tržištima.• Zelena energija: Investicije u obnovljive izvore energije kao što su sunce i vetar mogu rešavati nedostatke u energiji i doprineti održivom razvoju.• Regionalna saradnja: Jačanje saradnje sa susednim zemljama može dovesti do zajedničkih infrastrukturnih projekata i proširenih ekonomskih mogućnosti.• Istraživanja i razvoj: Promovisanje istraživanja i razvoja može podsticati inovacije i ekonomsku konkurentnost.• Ravnomerni ruralni-urbani razvoj: Obezbeđivanje uravnoteženog razvoja između ruralnih i urbanih područja podstiče ravnomerni razvoj.• Razvoj turizma: Promovisanje turizma može da diversifikuje ekonomiju i stvoriti nove mogućnosti za rad.• Podrška nerazvijenim područjima: Ciljna podrška nerazvijenim područjima može smanjiti nejednakosti i da podstiče sveobuhvatni rast.	<ul style="list-style-type: none">• Ekonomska zavisnost: Veliko oslanjanje na doznake iz inostranstva čini ekonomiju osetljivom na spoljne ekonomske fluktuacije.• Korupcija i pitanja uprave: Stala korupcija i slabe strukture upravljanja predstavljaju značajan rizik za efikasno sprovođenje razvojnih politika.• Degradacija životne sredine: Neodržive rudarske prakse i nedostatak odgovarajućih uredbi o životnoj sredini prete prirodnim resursima i javnom zdravlju.• Globalna ekonomska nestabilnost: Spoljni udari na ekonomiju, kao što su: oni usled finansijske, globalne krize ili pandemije, mogu snažno uticati na ekonomsku stabilnost i razvojnu perspektivu Kosova.• Razvoj infrastrukture: Neadekvatan napredak u poboljšanju infrastrukture može ometati ekonomske aktivnosti i životni standard.• Prekogranična i međuregionalna saradnja: Nedostatak efikasne prekogranične i međuregionalne saradnje može ograničiti potencijal za rešavanje zajedničkih pitanja i za promovisanje regionalne stabilnosti.

V. SAŽETAK ANALIZE PROBLEMA

Regionalni razvoj Kosova suočava se sa brojnim izazovima i mogućnostima koje zahtevaju sveobuhvatan pristup za postizanje održivog rasta. Ova analiza identifikuje glavna pitanja koja utiču na regionalni razvoj na Kosovu, uzimajući u obzir političke, ekonomske, socijalne i faktore životne sredine. Analiza je zasnovana na Strategiji regionalnog razvoja Kosova 2020-2030, izveštaju Evropske komisije za 2023. godinu, izveštajima Svetske banke za 2023. godinu i ekonomskim pokazateljima uključujući BDP za region.

5.1. Politička nestabilnost i upravljanje

Politički pejzaž Kosova obeležen je stalnom nestabilnošću i nerešenim pitanjima u vezi sa statusom njene nezavisnosti. Političke tenzije, posebno u severnim regionima, ometaju strane investicije i dugoročno planiranje od suštinskog značaja za regionalni razvoj. Štaviše, stalna korupcija i slabe strukture upravljanja predstavljaju značajne rizike za efikasno sprovođenje razvojnih politika.²

5.2. Ekonomska ograničenja

Ekonomija Kosova se suočava sa nekoliko ograničenja, uključujući visoku stopu nezaposlenosti, posebno među mladim ljudima. Velika zavisnost ekonomije od doznaka iz inostranstva čini je ranjivom na spoljne ekonomske fluktuacije. Štaviše, ograničen pristup finansijama ograničava rast preduzeća i razvojnih projekata. Ove ekonomske izazove prate neprikladna infrastruktura, uključujući transport, energetiku i telekomunikacije.³

Bruto domaći proizvod Kosova u 2023. godini bio je približno 8 milijardi evra, sa značajnim regionalnim nejednakostima. Region Prištine doprinosi najvećem udelu BDP-u, odražavajući bolju infrastrukturu i mogućnosti za investicije, dok regioni kao što su Mitrovica i Gnjilane zaostaju u ekonomskom učinku.⁴

² European Commission (2023), Kosovo 2023 report. Retrieved from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/kosovo-report-2023_en

³ World Bank (2023), Kosovo: Key Reforms Can Boost Growth and Raise Living Standards. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/country/kosovo/publication/kosovo-key-reforms-can-boost-growth-and-raise-living-standards>

⁴ Kosovo Agency of Statistics (2023), Regional GDP data. Retrieved from <https://ask.rks-gov.net/en>

5.3. Socijalna i pitanja ljudskih resursa

Visoka stopa nezaposlenosti i ograničene mogućnosti za mlade dovode do ekonomske neefikasnosti i socijalnih izazova. Bez obzira na to što imamo mladu demografiju koja može da podstiče inovacije i rast, postoji značajna potreba za investicijama u ljudske resurse kako bi se poboljšale veštine i produktivnost.⁵ Štaviše, programi socijalne zaštite imaju potrebu za reformama kako bi se efikasno smanjilo siromaštvo i povećala jednakost.⁶

5.4. Izazovi životne sredine i infrastrukture

Kosovo se suočava sa značajnim izazovima životne sredine, uključujući neodrživu rudarsku praksu i nedovoljne mere zaštite životne sredine. Ova pitanja prete prirodnim resursima i javnom zdravlju.⁷ Štaviše, slaba infrastruktura ometa ekonomski razvoj i smanjuje kvalitet života stanovnika. Poboljšanja infrastrukture su neophodna da bi se podržale ekonomske aktivnosti i životni standard.⁸

5.5. Tehnološki i industrijski razvoj

Industrijski sektori Kosova i tehnološki pristup su nerazvijeni. Rast ovih sektora je kritičan za modernizaciju ekonomije i poboljšanje konkurentnosti. Takođe, postoji potreba za većim fokusom na istraživanja i razvoj kako bi se podsticale inovacije.⁹

5.6. Regionalne nejednakosti i urbana-ruralna ravnoteža

Postoje značajne razlike između različitih regiona na Kosovu. Obezbeđivanje ravnomernog razvoja između ruralnih i urbanih područja je od suštinskog značaja za jednak rast. Razvoj nerazvijenih regiona zahteva ciljanu podršku za smanjenje nejednakosti i promovisanje sveobuhvatnog rasta.¹⁰

⁵ World Bank (2023), Kosovo: Key Reforms Can Boost Growth and Raise Living Standards. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/country/kosovo/publication/kosovo-key-reforms-can-boost-growth-and-raise-living-standards>

⁶ World Bank (2023), Kosovo: Key Reforms Can Boost Growth and Raise Living Standards. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/country/kosovo/publication/kosovo-key-reforms-can-boost-growth-and-raise-living-standards>

⁷ European Commission (2023), Kosovo 2023 report. Retrieved from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/kosovo-report-2023_en

⁸ World Bank (2023), Kosovo Country Partnership Framework 2023-2027. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/country/kosovo/publication/kosovo-country-partnership-framework-2023-2027>

⁹ Ministarstvo za regionalni razvoj (2020), Strategija regionalnog razvoja 2020-2030. Preuzeto od: <https://mzhr.rks-gov.net>

¹⁰ Ministarstvo za regionalni razvoj (2020), Strategija regionalnog razvoja 2020-2030. Preuzeto od: <https://mzhr.rks-gov.net>

5.7. Prekogranična i međunarodna saradnja

Regionalni razvoj Kosova može imati značajne koristi od proširene prekogranične i međunarodne saradnje. Efikasna saradnja može da reši zajednička pitanja i da promoviše regionalnu stabilnost, podsticanjem zajedničke infrastrukturne projekte i ekonomske mogućnosti.¹¹

Program regionalnog razvoja Kosova treba da odgovori na ove višestruke izazove kroz koordinisan i sveobuhvatan pristup. Fokusirajući se na političku stabilnost, ekonomsku diversifikaciju, socijalnu uključenost, održivost životne sredine i proširenu saradnju, Kosovo može stvoriti povoljno okruženje za održiv regionalni razvoj.

VI. POVEZANOST SA DRUGIM DOKUMENTIMA

Program ravnornog regionalnog razvoja 2025-2027 je usko povezan sa Zakonom br. 08/L-190 o ravnornom regionalnom razvoju, Strategijom regionalnog razvoja 2020-2030, Uredbom br. 21/2024 o upravljanje Programom ravnornog regionalnog razvoja i Uredbom br. 32/2024 o osnivanju, organizaciji i praćenju Centara za regionalni razvoj u razvojnim regionima.

Pored toga, postojeće zakonodavstvo koja obuhvata oblast ekonomskog razvoja i međuopštinske saradnje je navedena u nastavku:

- **Zakon br. 08/L-190 o ravnornom regionalnom razvoju** – utvrđuje osnovne principe, orijentacije, odgovornosti institucija, finansijske instrumente i pravila za ravnorni regionalni razvoj u Republici Kosovo;¹²
- **Uredba br. 21/2024 o upravljanju Programom ravnornog regionalnog razvoja** – utvrđuje, kriterijume i procedure za upravljanje finansijskim izvorima programa, uključujući i formulu finansiranja, kriterijume, ocenjivanje, upravljanje i praćenje sprovođenja projekata koji se finansiraju iz Programa za ravnorni regionalni razvoj, u skladu sa dokumentima relevantnog Ministarstva za regionalni razvoj i planskih i

¹¹ European Commission (2023), Kosovo 2023 report. Retrieved from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/kosovo-report-2023_en

¹² <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=79080>

budžetskih dokumenata Vlade i ministarstva nadležnog za finansija i usvojenog budžeta;¹³

- **Uredba (VRK) - br. 32/2024 o osnivanju, organizaciji, funkcionisanju i praćenju Centara za regionalni razvoj u razvojnim regionima;**
- **Zakon br. 03/L-048 o upravljanju javnim finansijama i odgovornostima** – ima za cilj da poboljša budžetske, kapitalne i operativne rashode, finansijsko upravljanje, računovodstvo, budžetske odgovornosti i sistem finansijskog izveštavanja za javne organe i javna preduzeća na Kosovu, kao i opis nadležnosti i dužnosti relevantnog Ministarstva finansija i drugih javnih organa u vezi sa ovim pitanjima;¹⁴
- **Zakon br. 04/L-042 o javnim nabavkama u Republici Kosovo** - Cilj ovog zakona je da obezbedi što efikasniju, transparentniju i pravično korišćenje javnih fondova, javnih izvora i bilo kojih drugih fondova i izvora autoriteta za ugovaranje na Kosovo određujući uslove i pravila koje će se primeniti, postupci koji će se primenjivati, prava koja će se uvažavati, obaveze koje će se izvršiti od lica, ekonomskih operatera, preduzeća, autoriteta za ugovaranje, koncesionari rada i javnih organa koji razvijaju ili su obuhvaćeni, učestvuju ili su zainteresovani u aktivnostima javne nabavke ili koji su obuhvaćeni ili koji se bave sa fondovima i/ili sa tim izvorima;¹⁵
- **Zakon br. 04/L-010 o međupštinskoj saradnji** – uređuje međupštinsku saradnju i saradnju opština Republike Kosovo sa drum opštinama i institucijama lokalne samouprave van Republike Kosovo;¹⁶
- **Uredba o podsticanju međupštinske saradnje** – uređuje unapređenje i podršku međupštinske saradnje i društveno-ekonomskom razvoju.
- **Uredba o postupku opštinske međunarodne saradnje** – utvrđuje oblik i postupak međunarodne opštinske saradnje između institucija lokalne samouprave Republike Kosovo sa opštinama i drugim institucijama lokalne samouprave van Republike Kosovo. Opštine imaju pravo da zaključe sporazume administrativne i tehničke prirode o saradnji sa drugim institucijama lokalne samouprave van zemlje.
- **Zakon br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi** – utvrđuje punu moć javnih vlasti u pogledu lokalnih interesa.

¹³ <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=96683>

¹⁴ <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2524>

¹⁵ <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2772>

¹⁶ <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2749>

- **Zakon br. 05/L-079 o strateškim investicijama u Republici Kosovo** - Cilj ovog zakona je privlačenje i stvaranje uslova za strateške investicije u Republici Kosovo, kao i određivanje administrativnih postupaka i kriterijuma za ocenjivanje, izbor, implementaciju i nadzor strateških projekata, kao i određivanje procedura za izdavanje na korišćenje imovine Republike Kosova u cilju realizacije projekata strateških investicija.
- **Zakon br. 04/L-220 o stranim investicijama** - Ovaj zakon ima za cilj da uređuje zaštitu, promovisanje i podsticanje stranih investicija u Republici Kosovo, da pruža stranim investitorima osnovna prava i garancije kako bi strane investicije bile zaštićene i tretirane na pravedan način i u skladu sa najvišim standardima i međunarodnim prihvatljivim praksama.
- **Zakon br. 08/L-074 o turizmu** - Ovaj zakon određuje principe, standarde i osnovna pravila za razvoj i promociju održivog turizma u Republici Kosovo. Ovaj zakon je u potpunosti u skladu sa Direktivom 2015/2302 Parlamenta i Saveta od 25. novembra 2015. o paket aranžmanima i povezanim putnim aranžmanima, izmenama i dopunama Uredbe (EZ) br. 2006/2004 i Direktive 2011/83/EU Evropskog parlamenta i Saveta i stavljanja van snage Direktive Saveta 90/314 / EEC.
- **Zakon br. 08/L-072 o poljoprivredi i ruralnom razvoju** - Ovaj zakon ima za cilj da uređuje izradu i sprovođenje nacionalne politike za poljoprivredu i ruralni razvoj, kao i da uređuje partnerstvo sa socijalnim i ekonomskim partnerima u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, delimično je usklađujući sa aktima EU-a.
- **Uredba MF - br. - 04/2017 o kriterijumima, standardima i postupcima javnog finansiranja NVO-a** - Ova uredba ima za cilj da utvrđuje kriterijume, standarde i postupke finansiranja NVO-a.

VII. VIZIJA I CILJEVI

Ravnomerni regionalni razvoj, stabilni razvojni regioni i prilagođeni promenama koje donose društveno-ekonomski razvoj i prosperitet za sve.

1. Povećanje ekonomske diversifikacije i konkurentnosti

1.1. Promovisanje ekonomske diversifikacije i konkurentnosti kroz podršku MSP-ima, inovacijama i tehnološkom razvoju.

Aktivnosti:

- Olakšavanje pristupa finansijama i tržištima za MSP.
- Osnivanje centara za inovacije i tehnoloških parkova.
- Obezbeđivanje podsticaja za aktivnosti istraživanja i razvoja startup-ova.
- Unapređenje programa stručne obuke radi usklađivanja veština sa potrebama tržišta.

2. Poboljšanje i održivosti životne sredine

2.1. Razvoj održive infrastrukture o povećanje zaštite životne sredine radi podrške ekonomskim aktivnostima i poboljšanja kvaliteta života.

Aktivnosti:

- Identifikacija projekata sa fokusom na zelene inicijative i energetska efikasnost.
- Angažovanje na projektima istraživanja i razvoja za održivu infrastrukturu i zaštitu životne sredine.
- Saradnja sa poslovnom zajednicom za finansiranje i sprovođenje projekata obnovljive energije.
- Razvoj infrastrukture eko-turizma koja ističe prirodne lepote Kosova.

3. Podsticanje socijalne uključenosti i razvoja ljudskog kapitala

3.1. Povećanje socijalne uključenosti i razvoja ljudskog kapitala unapređenjem obrazovanja, zdravstvene zaštite i sistema socijalne zaštite.

Aktivnosti:

- Pružanje stručnih obuka, usluga zapošljavanja i pristupa zdravstvenoj zaštiti.
- Izrada programa stručne prakse za mlade i marginalizovane grupe.
- Pružanje programa/obuka i finansijske pomoći MSP-ima radi poboljšanja njihovih kapaciteta za zapošljavanje i obučavanje zaposlenih.
- Razvoj turističkih inicijativa koje pružaju mogućnosti zapošljavanja za lokalne zajednice, uključujući marginalizovane grupe.

VIII. MERE PROGRAMA

Mera	Pod-mera	Svrha	Cilj	Povezanost sa drugim merama	Korisnici	Opštiuslovi
Mera 1: Finansijska podrška opštinama kapitalnim investicijama	Pod-mera 1.1: Investicije u javnu opštinsku infrastrukturu; Pod-mera 1.2: Investicije u infrastrukturi i digitalizaciji; Pod-mera 1.3: Projekti za održiv razvoj, turizam i kulturnu baštinu;	Smanjenje nejednakosti između opština i razvojnih regiona kroz poboljšanje društveno-ekonomske infrastrukture, eliminisanje nedostatka podsticaja za podsticanje preduzeća i smanjenje unutrašnje migracije mladih ljudi i preduzeća iz manje razvijenih regiona ka većim centrima. Ova mera ima za cilj da podrži ekosistem za održiv i sveobuhvatan razvoj kroz efikasne javne politike.	1. Poboljšanje društveno-ekonomske infrastrukture i digitalizacija procesa u manje razvijenim regionima, za stvaranje boljih uslova za život i ekonomski razvoj. 2. Poboljšanje društveno-ekonomske i digitalne infrastrukture u manje razvijenim regionima, za stvaranje boljih uslova za život i ekonomski razvoj.	Ova mera se odnosi na mere koje imaju za cilj unapređenje regionalnih kapaciteta stvaranjem jake osnove za ekonomski razvoj i poboljšanje uslova života u razvojnim regionima.	Sve opštine Republike Kosovo. Lokalne institucije, uključujući Centre za regionalni razvoj i druge institucije na lokalnom nivou. Organizacije civilnog društva i privatne organizacije koje deluju u društveno-ekonomskoj, digitalnoj, turističkoj i oblasti kulturne baštine.	Opštine i drugi potencijalni korisnici treba da podnesu nacрте predloga koji su u skladu sa prioritetima godišnjeg programa. Raspodela sredstava će se zasnivati na proceni regionalnog potencijala i potreba korisnika.
Mera 2: Finansijska podrška mikro i malim preduzećima	Pod-mera 2.1: Podrška zanatskim delatnostima; Pod-mera 2.2: Podrška Startup-ovima i novim poslovnim idejama; Pod-mera 2.3: Podrška postojećim preduzećima.	Svrha ove mere je da podrži regionalni ekonomski razvoj kroz pružanjem finansijske podrške mikro i malim preduzećima, doprinoseći smanjenju nejednakosti između opština i regiona. Ova mera ima za cilj da stvori podsticaje za podsticanje novih preduzeća, posebno za mlade i žene, da podrži zanatske delatnosti i očuvanje kulturne baštine, kao i da pomaže postojećim preduzećima u proširenju proizvodnih kapaciteta, promociji izvoza i smanjenju zavisnosti od uvoza.	1. Podrška održivom razvoju kroz promovisanje tradicionalnih i zanatskih delatnosti, očuvanje kulturne baštine i prilagođavajući ga sa savremenim potrebama. 2. Podsticanje inovacija i novih preduzeća pružanjem podrške Startup-ovima, posebno za mlade i žene, poboljšanjem mogućnosti zapošljavanja i ekonomskog razvoja. 3. Povećanje kapaciteta postojećih preduzeća za poboljšanje ekonomskog učinka, smanjenje uvoza i jačanje izvoza, doprinoseći održivom regionalnom razvoju.	Ova mera se odnosi na programe za ravnomerni regionalni razvoj, podržavajući preduzeća koja doprinose društveno-ekonomskom razvoju opština i regiona i koja poboljšavaju društveno-ekonomske uslove na Kosovu.	Mikro i mala preduzeća u svim opštinama Republike Kosovo. Startup-ovi i nove poslovne ideje koje obuhvaćaju mlade i žene. Organizacije i druge zainteresovane strane koje su aktivne u ekonomskom i sektoru inovacija.	Podnosioci prijava, uključujući postojeća preduzeća i nove poslovne ideje, treba da podnesu predloge koji ispunjavaju zakonske kriterijume i koji su u skladu sa prioritetima programa. Raspodela sredstava će se vršiti na osnovu procene poslovnih kapaciteta i potencijala ekonomskog rasta.
Mera 3: Finansijska podrška Centrima za regionalni razvoj	Pod-mera 3.1: Obezbeđivanje tehničke i finansijske podrške CRR-ima u razvoju i	Svrha ove mere je da podrži razvoj i jačanje kapaciteta Centara za regionalni razvoj (CRR) na Kosovu kako bi se uspostavila	1. Poboljšanje kapaciteta CRR-ova za razvoj i sprovođenje regionalnih politika koje su	Ova mera je usko povezana sa merama koje imaju za cilj razvoj društveno-ekonomske i	Centri za regionalni razvoj su osnovani u skladu sa Zakonom o regionalnom	Prikladnost za svaki Centar za regionalni razvoj osnovan na osnovu

	<p> sprovođenju ravnomernih regionalnih politika.</p> <p> Pod-mera 3.2: Koordinacija i sprovođenje operativnih regionalnih planova.</p> <p> Pod-mera 3.3: Povećanje kapaciteta Centara za regionalni razvoj.</p>	<p>bolja koordinacija između regiona, da bi se obezbedio jednak razvoj i da se sprovede projekti koji jačaju ravnotežu između urbanih i ruralnih oblasti.</p>	<p>održive i koordinisane sa razvojnim prioritetima Kosova.</p> <p>2. Sprovođenje operativnih planova koji promovišu uravnotežen razvoj između urbanih i ruralnih područja, takođe podržavajući društveno-ekonomske i digitalne investicije.</p> <p>3. Povećanje tehničkih i upravljačkih sposobnosti CRR-ova da identifikuju i sprovedu projekte koji unapređuju regionalni razvoj i međuopštinsku saradnju.</p>	<p>digitalne infrastrukture (Mera 1), kao i podršku mikro i malim preduzećima (Mera 2). CRR će imati ključnu ulogu u koordinaciji regionalnih napora kako bi se obezbedilo da razvoj bude sveobuhvatan i ravnomeran između opština i regiona.</p>	<p>razvoju i relevantnim uredbama.</p>	<p>sporazuma međuopštinskoj saradnji.</p>
<p> Mera 4: Finansijska podrška drugim akterima regionalnog društveno-ekonomskog razvoja</p>	<p> Pod-mera 4.1.: Podrška organizacijama civilnog društva;</p> <p> Pod-mera 4.2.: Podrška visokoškolskim ustanovama i naučnoistraživačkim institucijama;</p> <p> Pod-mera 4.3.: Podrška specijalizovanim organizacijama;</p> <p> Pod-mera 4.4.: Saradnja sa donatorima;</p>	<p>Svrha ove mere je podrška različitim akterima koji doprinose regionalnom društveno-ekonomskom razvoju pružanjem finansijske i tehničke podrške za projekte koji su fokusirani na održivi razvoj, socijalnu uključenost, istraživanja i inovacije. Ova mera ima za cilj povećanje saradnje između različitih sektora i jačanje kapaciteta organizacija i institucija koje deluju na lokalnom i regionalnom nivou.</p>	<p>1. Povećanje socijalne uključenosti i unapređenje kapaciteta marginalizovanih grupa kroz podršku projektima civilnog društva koji imaju za cilj društveno-ekonomski razvoj i promovisanje jednakosti.</p> <p>2. Podsticanje inovacija i naučnih istraživanja na regionalnom nivou kroz podršku projektima koji doprinose tehnološkom razvoju, unapređenju obrazovanja i unapređenju veština u različitim sektorima</p> <p>3. Jačanje saradnje između organizacija, institucija i donatora kako bi se obezbedila efikasno sprovođenje projekata koji direktno utiču na poboljšanje društveno-ekonomskih uslova u razvojnim regionima.</p>	<p>Mera 4 se odnosi na Mere 1, 2 i 3 tako što pomaže u koordinaciji i sprovođenju projekata koji promovišu održivi i sveobuhvatni razvoj na regionalnom nivou. Ova mera dopunjuje napore na poboljšanju infrastrukture i kapaciteta opština i preduzeća, angažujući druge aktere da doprinesu razvoju regiona.</p>	<p>Organizacije civilnog društva (OCD).</p> <p>Visokoškolske ustanove i naučnoistraživačke institucije.</p> <p>Specijalizovane organizacije koje deluju u sektoru regionalnog razvoja.</p> <p>Domaći i strani donatori koji su uključeni u projektima održivog razvoja.</p>	<p>Prihvatljivi subjekti treba da podnesu predloge projekata koji su u skladu sa ciljevima Programa ravnomernog regionalnog razvoja. Projekti treba da imaju jasan uticaj na društveno-ekonomski razvoj regiona i da obuhvate mehanizme za praćenje i izveštavanje o rezultatima. Finansiranje će biti raspoređeno na osnovu specifičnih potreba i kapaciteta korisnika za uspešno sprovođenje projekata.</p>

IX. SPROVOĐENJE, PRAĆENJE I IZVEŠTAVANJE

Zakonom o ravnomernom regionalnom razvoju predviđena su četiri podzakonska akta kojima se uređuje sprovođenje, praćenje i izveštavanje Programa ravnomernog regionalnog razvoja. MRR je u obavezi da deluje u skladu sa njima, a svaki od podzakonskih akata jasno i konkretno utvrđuje delokrug i aktivnosti koje je potrebno preduzeti.

Sprovođenje i praćenje Programa ravnomernog regionalnog razvoja 2025 – 2027 utvrđeno je Vodičem za sprovođenje PRRR-a za odgovarajuću godinu, dok će izveštavanje o realizaciji sprovođenju izabranih projekata, kao i izveštaji o praćenju za I i II godinu biće izrađeni nakon prikupljanja podataka sa terena u skladu sa važećim podzakonskim aktima.

X. FINANSIJSKE PROJEKCIJE ZA SPROVOĐENJE PROGRAMA

Budžet za Program ravnomernog regionalnog razvoja 2025 – 2027 utvrđen je Zakonom br. 08/L-190 o ravnomernom regionalnom razvoju prema budžetskim izdvajanjima utvrđenim u Zakonu o budžetskim izdvajanjima za relevantnu fiskalnu godinu. Ovaj budžet je podeljen u dve ekonomske kategorije: kapitalne investicije i subvencije i transferi.

U sledećoj tabeli su prikazani podaci projekcije budžeta MRR-a, prema procenama za period 2025 - 2027. Budžet Ministarstva za regionalni razvoj može da se razlikuje od projekcija Budžetskog cirkulara 2025/2 ali to ne može uticati na revidiranje Programa ravnomernog regionalnog razvoja 2025-2027.

Tabela 5. Budžet MRR-a, prema ekonomskim kategorijama, 2025 - 2027

Ekonomska kategorija	Procene za 2025. godinu			Procene za 2026. godinu			Procene za 2027. godinu		
	Rashodi		Ukupno 2025	Rashodi		Ukupno 2026	Rashodi		Ukupno 2027
Operativni	Kapitalni	Operativni		Kapitalni	Operativni		Kapitalni		
Ukupno:	3,130,526	4,000,000	7,130,526	2,500,130	2,000,000	4,500,130	2,543,318	2,000,000	4,543,318
Plate i dnevnice	629,166	-	629,166	660,625	-	660,625	693,656	-	693,656
Roba i usluge	300,000	-	300,000	338,145	-	338,145	348,302	-	348,302
Komunalni troškovi	1,360	-	1,360	1,360	-	1,360	1,360	-	1,360
Subvencije i transferi	2,200,000	-	2,200,000	1,500,000	-	1,500,000	1,500,000	-	1,500,000
Kapitalni rashodi	-	4,000,000	4,000,000	-	2,000,000	2,000,000	-	2,000,000	2,000,000

Izvor: Budžetski cirkular 2025/02

XI. ANEKS

Pregled izazova za sprovođenje PRRR-a

Izazovi	Glavne prepreke
Razlike u infrastrukturi	Ekonomске nejednakosti
Ograničen pristup uslugama	
Nedostatak mogućnosti zapošljavanja	
Nejednake investicije	
Razlike u obrazovanju	
Uticaj migracije	
Socijalna isključenost	
Rizik od ekonomskih kriza	
Razlike u ljudskim vještinama	
Budžetska ograničenja lokalnih samouprava	Nedostatak finansijskih sredstava
Nedostatak javno-privatnih partnerstva	
Visoki operativni rashodi	
Nedostatak sredstava za inovativne projekte	
Visoke kamate na kredit	
Koncentracija investicija	
Velika budžetska zavisnost od vladinih grantova	Odgovor na lokalne potrebe
Nedostatak tačnih informacija	
Razlike u administrativnim kapacitetima	
Nedostatak neophodne infrastrukture	
Uticaj centralne politike	
Diferencirani interesi grupacija	Nedostatak saradnje
Koncentracija resursa	
Izolovani regioni	
Sudar interesa	
Poteškoće u sprovođenju zajedničkih projekata	
Neuspeh u utvrđivanju zajedničkih prioriteta	

